

Ko se je dvignil in stopil s postelje, je opazil, da so vrata v spalnico odprta. Lizina soba je bila z okni obrnjena proti vzhodu, zato je bilo v njej svetleje, skozi motna zamegljena stekla so se risali prvi obrisi vzhajajočega sonca. Obetalo se je lepo, sončno jutro. V spalnici je bila po Vrečarjevi smrti ena sama postelja, drugo so spravili na podstrešje. Na cesti se je oglašalo drdranje mlekarskih voz.

Vstopil je. V sobi je vladal oster, vsiljiv duh po raznih toaletnih pripomočkih, ki so bili razstavljeni po mizi ter vzhodju velikega, dvokrilnega ogledala. Lizina postelja je bila postavljena v najtemnejšem kotu. Ležala je na hrbtu, z rokami na odeji, ki ji je zakrivala le del zgornjega telesa, drobne, dekliško nerazvite grudi so ji bile skoraj gole, odete v temno, svilen jopo. Izraz njenega lica je bil miren, koti ustnic so bili nalahno ukrivljeni v nasmešek, ki ga je Bert že poznal. Bil je to za stisnjenimi ustnicami skrit smehlaj, s katerim je dala Liza vidno znamenje svojemu zadovoljstvu, veselju, ki se je vzbudilo v njej, če je koga presenetila s svojo lepoto. Bert se je šele zdaj zavedel neznosne vročine v spalnici. Hotel se je umakniti, toda Lizina golota ga je priklepala nase s silo, ki ji ni bil kos. Bil je mehak, da je komaj stal na nogah, zavedajoč se, da Liza ne spi, da ga opazuje skozi trepalnice. Utrip krvi na sencih mu je hotel prebiti lobanjo. Lizino dihanje je bilo enakomerno, komaj slišno.

S stopnic so se razločili prvi koraki. Nekje v bližini hiše je zalajal pes. Bert se je v svoji sobi vrgel na fotelj in si prižgal cigareto. Dim, ki mu je napolnil pljuča, ga je v trenutku skoraj docela pomiril. Prijeten, sladak občutek se mu je razlil po telesu. Pred okni se je kazal prelesten, v rahlo meglo zavit dan.

Bert je prespal ves dopoldan.

„Lepo ste spali,“ je rekla Liza pri kosilu. „Le nekoliko slabo ste izgledali. Še zdaj imate črne kolobarje pod očmi.“ (Konec sledi.)

Naši problemi

Mladinsko vprašanje

(Nadaljevanje)

IV.

Prehajam na vajece. Anketa o socialni zaščiti in vzgoji vajecev v Sloveniji (priredila jo je Delavska Zbornica v Ljubljani dne 28. III. 1937.) je nekoliko osvetlila njih položaj. Vajenci sami so že često v svojih skupnih nastopih načelnjali svoje probleme, tako da so ti vsaj deloma znani naši javnosti.

Položaj vajecev najboljšje spoznamo ob treh vprašanjih: delo, delovni čas in odškodnina za delo. Anketa je glede odškodnine, ki je zakonito določena, ugotovila to-le: od 1056 anketiranih vajecev iz Ljubljane in Celja jih 655 ne sprejema nikake odškodnine v denarju. Samo $\frac{1}{4}$ jih je dobivala od-

škodnino v višini najnujnejše oskrbe — v denarju ali naturalijah. V drugi anketirani skupini, ki je obsegala 497 vajencev iz manjših mest in trgov, je dobivala odškodnino v višini najnujnejše oskrbe $\frac{1}{2}$ vajencev. Dogajajo se celo primeri, kakršnega pripoveduje vajenec iz kočevske okolice (izven ankete): „Namesto plačila za delo, ki bi ga morali dati mojstri vajencem, moramo pri nas še mi nositi mojstrom. Naši revni starši jim morajo dati edino kokoš, purana, jajca, peščico krompirja, ki ga pridelajo, zelja in fižola, da nas ne vržejo ven, kajti vajencev je na izbiro.“

Delovni čas je navedlo 965 vajencev iz Ljubljane in Celja. (Anketa!) Zakonito določeni delovni čas (8 ur na dan) je dejalo le 122 vajencev.

10 ur je delalo 325 vajencev, 11 ur sta delala 102 vajenca, 12 ur je delalo 95 vajencev, 16 ur je delalo 12 vajencev, 18 ur so delali 3 vajenci.

Kot primer razdelitve delovnega časa navaža anketa: Vajenec B. D.: Ob 5. zjutraj pospravi pekarno, potem raznosi kruh po hišah. Od 10. ure dopoldne do 9. ure zvečer opravlja razna poljska in hlapčevska dela. Odmori pri zajtrku in kosilu, kolikor so potrebni, da použije hrano. Vajenec je prav za prav hlapec in se svoje obrti niti ne uči, čeprav je vpisan za vajenca. („Socialna zaščita in vzgoja vajencev“, izdala D. Z. 1937.)

Če bi se anketiral tudi delovni čas podeželskih vajencev, bi bili rezultati še hujši. Kot primer delovnega časa in sploh položaja podeželskih vajencev naj navedem naslednjo izjavo mladega kmečkega človeka:

„Mizarji in čevljarji (na vasi), ki se s svojo obrtjo težko preživljajo, iščejo pomoči v svojih vajencih. Ti naj delajo. Zjutraj vstajajo ob 4., 5. uri nanositi morajo vodo, opraviti pri kravah in svinjah, varovati deco in delati na polju. Pozimi, ko ni drugega dela, smejo prijeti tudi malo za oblič in šilo. Spijo v hlevih, hodnikih, kletih, oblečeni in obuti, da jih ne zebe, poleti pa na senu. Hranijo jih z nezabeljenim fižolom, zeljem, krompirjem... in še to samo dvakrat na dan. Pretepa jih lahko vsakdo pri hiši. Ko je učna doba končana, jih mojster odpusti in na vrsto pride drugi. — Ravno tako se godi vajenkam. Šiviljska in pletiljska obrt propadata, obrtnice si jemljejo učenke, ki so neplačane dekletke. Po treh letih se menjajo.“

Delo, učenje, hrana in stanovanje vajencev so na teh primerih dovolj osvetljeni. To so predvsem mladi hlapci in dekletke, ki ustvarjajo večvrednost za mojstre. Protivrednosti svoji delovni moči ne dobijo po navadi nikake; če jo dobe, pa ne ustreza njeni obnovi. Splošna tožba, ki jo ponavljajo vajenci, je čezmerno izrabljanje za najrazličnejša dela, slaba hrana in stanovanje, pretepanje, neizplačevanje odškodnine.

„Splošno zdravstveno stanje vajencev ni povoljno“, izjavlja v omejeni anketi dr. Trtnik. Obolenja pljuč, anemija, obolenja kože in očesna obolenja so boleznij vajencev. Zaostalost njihovega fizičnega razvoja v primeri z mladino, ki živi v normalnejših prilikah, kaže naslednja statistika iz Beograda:

starost	višina v cm		teža v kg	
	vajencev	dijakov	vajencev	dijakov
14 let	144,6	153,4	38	43,1
15 let	149,6	158,9	40,9	48,9
16 let	150,7	164,6	45	55
17 let	158	168	49,5	59,9
18 let	162,5	170,2	53,4	60,4

V Beogradu so torej dijaki povprečno 9—14 cm višji in 5—10 kg težji kakor vajenci. Vzrok večje fizične razvitosti dijakov je jasen: dijaki so predvsem sinovi

meščanskih in malomeščanskih slojev, vajenci pa delavskih in obrtniških; fizična vajenčeva struktura je že pri vstopu v uk slabotnejša kakor pri dijakih; delovni pogoji in socialni položaj vajencev v dobi učenja je mnogo težji kakor pri dijakih.

Te številke ne veljajo samo za Beograd; v bistvu je stanje isto povsod, kjer koli obstoja mladinsko vprašanje. Povsod ustvarjajo vajenci mojstrom večvrednost za ceno svoje telesne višine in teže, za ceno svojega fizičnega razvoja.

Vajenci spadajo med najbolj borbene plasti slovenske mladine. Njihovi že večkratni nastopi in zaključki vajeniške ankete so opozorili na naslednje nujne mere vajeniške zaščite: Prva stvar je izvajanje že obstoječe socialne zakonodaje, ki se tiče vajencev: največ osemurni delavnik; odškodnina, „ki bi morala biti najmanj enaka najnižji mezdil delavcev s slično zaposlitvijo v istem kraju.“ (Anketa str. 18. Dr. Reisman); zadostna in zdrava hrana in zdravo stanovanje, če stanuje vajenec pri mojstru. Nadzor nad izvajanjem omenjene socialne zakonodaje naj preide z združenja mojstrov na inspekcijo dela. Druga stvar je vajenska mladinska organizacija, do katere imajo vajenci zakonito pravico. Potrebna je najodločnejša pomoč strokovnih organizacij delavstva, da si vajenci priborijo ta organ ekonomske in kulturne samopomoči. Tretja stvar je zdravstvena zaščita vajencev: vsakoletni zdravniški pregledi in zdravstvena knjižica; „omogoči naj se vsako leto vsaj 4 tedenski dopust“... „strogo naj se pazi na to, da se doraščajoči in delavni mladini omogoči telesno gibanje s telovadbo in primernim sportom“ (Dr. Trtnik). Organizirajo naj se vajeniški domovi iz javnih sredstev; izkušnja uči, da privatni vajeniški domovi niso niti vzgojno sodobni niti materialno ustrezajoči. Reorganizira naj se vajeniško šolstvo. (O vprašanju vajeniškega šolstva, kakor sploh o vajeniškem vprašanju, glej članek Vita Kraigherja: „Usoda vajencev v današnjem družbenem sistemu“, Sodobnost, 1937 št. 4.)

Izvedba tega minimalnega vajeniškega programa je mogoča samo z izdatno materialno in moralno pomočjo države, ob moralni pomoči delavstva in s temeljito spremembo odnosa mojstrov do vajencev.

Ivan Ogrin, podpredsednik Zbornice za TOI je na vajeniški anketi 1937. leta izjavil: „Mojstri so danes v težkem položaju, tako da moramo pričakovati, da noben mojster ne bo hotel vzeti vajenca v uk, če ga bo moral plačati. Zato ne zahtevajte stvari, ki so nemogoče.“ (Konec sledi.)

Iz knjig Nevarna iluzija

(Pripombe h knjigi dr. Milana Vidmarja: „Med Evropo in Ameriko“.)

Danes je pač vsakomur že očitno, da se nahaja človeštvo na najodločilnejšem razpotju svoje zgodovine. Toda bistvo tega preloma je manj očitno. V sedanji družbeni zapletenosti je vsekakor za široke množice težavno vprašanje, odkriti v čem obstoji ta „nova doba“, o kateri vsi govore, da stoji na pragu, zakaj tudi reakcija si nadeva to „novodobno“ obleko.

Tako stanje so najugodnejša tla za razraščanje različnih iluzij. Njih zgodovinska naloga je bila vselej in je tudi danes, zabrisati nasprotje med reakcijo in napredkom in s tem zadržati kolo družbenega razvoja. Zato predstavljajo za človeštvo veliko zlo in terjajo od njega ogromne žrtve.

Naši problemi

Mladinsko vprašanje

(Nadaljevanje)

In Josip Rebek, predsednik Zveze obrtnih društev, je izjavil: „V imenu vsega obrtništva izjavljam, da od nas nihče ne bo dovolil, da bi se naši vajenci kjerkoli organizirali.“

Tak je torej danes odnos mojstrov do vprašanja odškodnine in organizacije vajencev. Res je večina obrtnikov danes v težkem položaju, toda valiti bremena krize na vajeniška pleča, to je na pleča najslabotnejših, se pravi, zdraviti zlo s še večjim zlom. Odgovor bodi boj vajencev za svoje pravice, naj bo organizacija borbe obrtništva za rešitev svojega vprašanja. Nujna je vzporednost in povezanost borbe vajencev in mojstrov za rešitev slovenskega in socialnega vprašanja sploh.

Možnosti zaposlitve naših vajencev po izučitvi so iz leta v leto manjše. Že leta 1927. je bilo, pod pogojem, da ostane število mojstrov in pomočnikov v posameznih obrtnih panogah na isti višini, dvakrat, trikrat in celo štirikrat več vajencev izučeni, kakor jih more sprejeti domača obrt. (Anketa, Filip Uratnik). Propadanje obrti, prenos vedno več dela na vajence, vedno manjši odtok pomočnikov v tujino, industrijo in gospodinjstvo peha vedno večji odstotek vajencev v vrste mladega, brezposelnega delavstva.

V.

Lahka industrija v Sloveniji se okorišča v prvi vrsti z delom fantov in deklet. Večino tekstilnega delavstva v Mariboru, Kranju, Ljubljani in drugod tvori mladina. Ob priliki tekstilnega štrajka v Mariboru so bili celo odkriti primeri prepovedanega dela otrok. Položaj mladega zaposlenega delavstva je v bistvu isti kakor položaj delavstva sploh. Je pa vrsta delovnih psiholoških problemov, ki tarejo samo delavsko mladino. Mezde mladostnih delavcev so nižje kakor mezde odraslih, kljub isti količini storjenega dela. Mladostni delavci spadajo v najnižje mezdne razrede (I.—V. mezdni razred, 8—16'8 din na dan), v katerih imajo tudi večino. Po uredbi o minimalnih mezdah je ta dvojna mera za isto količino storjenega dela uzakonjena. Delovne pogoje, ki so sicer za vse delavstvo isti: akordni sistem, nadure itd., mlada delovna moč težje prenaša kakor odrasli. Številko o položaju mladostnih delavcev ne morem navesti.

V steklarni v Hrastniku dela okrog 800 delavcev, med njimi je polovica mladih. Približno 150 jih hodi na delo iz Trbovelj in Zagorja. Za vse te je značilna naslednja izpoved: „štiri dni po dovršeni šoli sem odšel z očetom po delavsko knjižico. Prihodnjega dne sem pričel delati v steklarni. Takrat je bilo moje življenje delo in spanje. Vstajal sem ob ½2. uri zjutraj ter se ob 2. uri odpravil čez hrib 2 uri daleč. Za zajtrk sem imel kos kruha in ¼ litra črne kave. Za malico košček kruha in redko še kaj zraven. Z dela sem se vračal ob 2. uri popoldne. Po 12 urni odsotnosti sem prišel tako izmučen domov, da sem po kosilu zadremal in zaspal. Spal sem neprestano do jutra, ko je bilo treba zopet na delo. Pa brez hrane, ker me niso mogli doklicati. Često so me prinesli s postelje za mizo k večerji, pa se nisem zbudil in so me odnesli nazaj v posteljo.“ Ta težek primer nazorno kaže, kako kapital s svojimi delovnimi pogoji do skrajnosti izčrpa našo proletarsko mladino, ki je prišla v tovarno že itak telesno slabo razvita. Spričo pomanjkanja statistik, anket in drugega gradiva o položaju delavske mladine, nudijo take izpovedi vsaj približno sliko o njenem položaju.

Latenten problem delavske mladine je zlasti v krajih propadajoče industrije in rudarstva — brezposelnost. Iz Trbovelj poroča upravitelj meščanske šole: „Največja nevarnost za šolsko in šoli odraslo mladino pa je brezposelna šolska in šoli odrasla mladina, ki so je tu vse ceste polne ob vsakem dnevnem in nočnem času.“ (Anketa.) Pred racionalizacijo revirjev TPD je dobil velik del rudarskih sinov delo pri rudniku. (Leta 1925. je bilo v Sloveniji 15.000 rudarjev, leta 1935. jih je še 7000.) Danes je rudarski mladini rudnik skoraj popolnoma zaprt. Mladina iz revirjev mora za kruhom na vse vetrove. Malenkostne podpore, stalna negotovost, ponižanja, glad, težnja po čim večjem izkoriščanju njene delovne moči — to je usoda mladine iz revirjev.¹ Sličen je položaj delavske mladine iz Kočevja, Maribora (Pobrežje, Studenci, severna okolica) in drugih krajev, kjer ali industrija propada ali pa je na razpolago mnogo preveč delovnih moči. Slična usoda čaka danes zaposleno delavsko mladino v času bodočih gospodarskih kriz, ko bodo tovarne omejevale in ustavljale obratovanje.

Trenoten zaslužek brezposelne delavske in kočarske mladine so javna dela. Kakšen je položaj mladine pri javnih delih, naj pokaže naslednji primer: Na banovinski cesti Trbovlje—Marija Reka—Šent Pavel so 1935. delali rudarski sinovi za 2'50 do 2'75 din na uro. (Brez bolniškega zavarovanja in brez strehe, kamor bi se zatekli ob dežju.) Hodijo ob vsakem vremenu po 2 uri in še več od doma, delajo pod najslabšimi pogoji in trpijo različne šikane od raznih nastavljenecv. Ti mladi delavci vstajajo poleti in jeseni ob 3. uri zjutraj, če hočejo biti točno ob 6. uri na delu. Končajo pa delo ob 2. uri ter pridejo domov šele ob 4. ali ½. uri popoldan.

Prav tako kakor privatniki, izkoriščajo tudi javne organizacije preveliko število mladih delovnih moči, znižujejo in slabšajo druge delovne pogoje.

VI.

Po končani ljudski šoli teži mladina na vasi — ven iz vasi, kamorkoli za zaslužkom. Ankete, v katerih je šoloobvezna mladina izjavila, kam želi po končani ljudski šoli, so pokazale, da hoče v obrt, industrijo, v državne službe itd. Bele vrane so tisti, ki hočejo ostati doma. Ta težnja vaške šoloobvezne mladine priča, kako težka je kriza slovenskih vasi. — V Prekmurju gre večina vaške mladine po končanem 14 letu v tujino. V industrijsko razvitejših krajih teži v tovarne. V vzhodnem in jugovzhodnem delu Slovenije, kjer izseljevanje ni urejeno in kjer je razvoj industrijalizacije na nizki stopnji, je velika večina vaške mladine prisiljena ostati na vasi pri poljskem delu. (Konec sledi.)

¹ Ivan Kosec ugotavlja, da je bilo leta 1934. v trboveljski občini, ki šteje 14.000 prebivalcev „skupaj 2101 oseb, ki so brez vsakih življenjskih sredstev in so navezani zgolj na miloščino. Od teh je preko 600 fantov in deklet samo v starosti od 14. do 18. leta, ki vsled pomanjkanja dela še niso zaposleni in jim ni dano, služiti si svoj lastni kruh.“ (Ivan Kosec, Trbovlje, socialni prerez, izšlo v Ljubljani 1936). — Kakor je agrarna kriza najtežje zadela kmečko mladino, tako industrijska kriza, ki je pri nas najmočnejša v rudarskih revirjih, najhujše pustoši med mladino teh krajev. Ivan Kosec ugotavlja, da je bilo v Trbovljah v letih 1932 do 1934 30 odstotkov preiskanih šoloobveznih otrok tuberkuloznih. „Kjerkoli jih srečaš, pred javno kuhinjo ali na poti iz šole, povsod isti vtis: to niso otroci, temveč starčki, ki imajo za seboj vso težo proletarskega življenja. Le njihova šibka telesa pričajo, da ne štejejo še mnogo let.“ (Ivan Kosec, istotam). — 1937. in 1938. brezposelnost med mladino iz revirjev ni tako pereča kakor pred nekaj leti. Z delnim odtokom in trenutno zaposlitvijo se je vprašanje te mladine zavleklo, nikakor pa ne rešilo.

Prihodnja dvojna številka za meseca julij avgust izide v drugi polovici meseca julija.

Mladinsko vprašanje

(Konec)

VII.

Približno 5—6% ljudsko šolske mladine prihaja danes na srednjo šolo na univerzo pa 1—2%. Velika večina slovenske mladine 95—96% je prisiljena, ostati neizšolana. Teh 5—6% izhaja približno $\frac{2}{3}$ iz meščanstva in malomeščanstva in le $\frac{1}{2}$ iz kmetov in delavcev. Sistem šolnin, kriza na vasi itd. še stalno zmanjšujejo odstotek intelektualne mladine iz vrst delavstva in kmetov.

Kljub omenjeni socialni strukturi je gmotni položaj velikega dela intelektualne mladine težak. Mnogi se rinejo naprej z inštrukcijami in podporam organizacij, vezanih po veliki večini na oficialni stranki, ki izrabljata bedo mladine za pridobivanje naraščaja.

Poleg socialnega vprašanja mučijo večji del srednješolske mladine, oblikujoče svoj življenjski nazor —, še osebno-psihološki problemi, kakor versko in spolno vprašanje, odnos do doma, avtoritete in druga vprašanja, ki jih v današnjih okoliščinah mlad človek tako težko zadovoljivo reši.

Kriza naše srednje šole, „dekadenca srednje šole“ (Wester), „katastrofa naše srednje šole“ (Capuder) itd. so pri nas splošno ugotovljena dejstva. Manj splošno so ugotovljeni njih vzroki. Srednješolec iz gimnazije v št. Vidu nad Ljubljano pravi:

„Njim [vzgojiteljem izven šole (prefektom internata) Op. I. B.] so pravila in hišni red kakor muslimanom koran, da bi skoraj prisegali na nje. Da bi kdo poznal mnogovrstnosti mlade duševnosti, ki nam začne cveteti in se razvijati, ki je ni kar tako mogoče vklepati v okvire paragrafov, na to ni niti misliti. Seveda z leti tudi mlad človek otopi. To je tudi eden izmed vzrokov, da se je razpašla že od nekdaj med višješolci neka duševna otopelost, ki se kaže v tem, da nimajo dijaki nikakega zanimanja za svobodne probleme in sploh vprašanja, ki jih ne vsebuje ozki in nepopolni okvir učnega načrta.“

Če dodamo duhu nedemokracije, materialnemu pritisku in nesodobremu učnemu načrtu (pomanjkanje zveze z življenjem, centralizem itd.) še dvoje dejstev: da je večina srednješolske mladine iz tistih slojev, ki so izgubili svoj živi stik z ljudstvom; in da srednja šola materialno propada (preobremenjenost in pomanjkanje profesorjev, nesorazmerje med številom profesorjev in dijakov itd.) potem imamo zbrane vse vzroke „katastrofe srednje šole“.

Ob takih okoliščinah se na srednji šoli oblikuje vedno več ljudi, ki postanejo v teku časa pripravniki, da kuje reakcija iz njih svoje orodje. Na drugi strani pa se v teh težkih razmerah „razvijajo močni in uporni duhovi“, ki svobodno oblikujejo svoj življenjski nazor na podlagi priborjenega spoznanja in izkustva.

Borba med oficialno javnostjo in mladim svobodnim intelektualcem je v Sloveniji tradicionalna. Toda še nikoli ni bila ta borba tako ostra in brezobzirna kakor danes. Iz svojega ljudstva izkoreninjena javnost hoče in more ustanoviti kadre svoje prav tako izkoreninjene mladine samo na ta način, da jo oropa vsake samostojnosti, vsake zveze z ljudstvom in njegovimi potrebami ter vsake zveze z razvojem slovenske in svetovne kulture.³ Mladega neodvisnega

³ Kot primer, kako je oficialni javnosti ob njenih silnih prizadevanjih uspelo pridobiti zase in izkoreniniti neznanen del mladine, naj služi pisanje lista „Straža v viharju“. Ko sem zbiral gradivo o mladini, sem v „Straži“ našel članke o „umiranju ruske dece“ o „bedi španske delovne mladine“ in podobno, samo o slovenski delovni mladini, o njenem položaju in njenih težnjah nisem našel ničesar.

človeka hočejo streti z lažno propagando, s političnimi sankcijami, z onemogočenjem šolanja, s finančnim pritiskom do javljanja inštruktorjev banski upravi. Samo konstruktivizem, ki računa na daljše obdobje borbe, more danes v tej neenaki borbi obvarovati mladino pred moralnim, materijalnim in zdravstvenim zlomom. — Mnoga nova imena v slovenski znanosti, umetnosti in politiki pričajo, da še nikoli v slovenski zgodovini ni bil krog svobodne intelektualne mladine, ki hoče graditi slovensko kulturo naprej, tako širok kakor danes. In še nikoli niso njena prizadevanja obsegala toliklega kompleksa intelektualnega dela ter bila prepojena s tako žilavostjo in željo po temeljitosti kakor danes. Mnoga imena mladih učiteljev, pisateljev in drugih pričajo o počasni toda dosledni borbi mlade intelektualne generacije za našo narodno emancipacijo.

VIII.

Problem brezposelnih intelektualcev je splošno znan. Leta 1951 prvič ni bilo 156 učiteljskih kandidatov nameščenih. Do 1957. je njihovo število (kljub numerus claususu) zraslo na 522. Poleg učiteljev je brezposelnost zadela profesorje in druge intelektualne poklice. Razvojne težnje brezposelnosti intelektualne mladine kaže naslednji primer: po dosedanjem razvoju (1951.—1957.) diplomira povprečno na leto 76 učiteljev več, kakor jih je nameščenih. Če bo šel ta razvoj isto pot, bo čez šest let nad 1000 brezposelnih učiteljev, ki bodo čakali leta in leta na nastavitvev.

Stanje ljudskega in srednjega šolstva — pomanjkanje učnih moči in materialnih sredstev, stanje bolnic, propadanje celotne javne uprave zaradi vedno manjših kreditov in vedno večjih potreb — vpije po takojšnji namestitvi vseh mladih intelektualcev. Ta problem mladine je rešljiv takoj.

Dosedanja praksa reševanja problema brezposelne intelektualne mladine je šla med drugim za tem, da se je izkoriščal položaj mladine, ki je po 18 letih učenja morala brezplačno delati (volontirati, prakticirati) po bolnicah, na sodiščih, na pošti itd.

Brezposelni učiteljski in profesorski kandidati so februarja 1958. izdali brošuro „Naše šolstvo in brezposelni učiteljski in profesorski kandidati.“ Brošura zaključuje: „Upamo, da bo ta naš apel zadnji in da mu bodo kmalu sledila dejanja z odločujočih strani. Zaman so vse prelepe besede in še lepše fraze in najlepše obljube. Mladina na vse to nič ne da... zanj so odločilna samo: d e j a n j a, d e j a n j a in z o p e t d e j a n j a.“

IX.

Splošen zaključek o položaju vse slovenske mladine je naslednji: velika večina mladine (od 8 leta naprej) ima danes vlogo mladega delavstva, ki je preobremenjeno z delom. Manjšina mladine pa je vržena iz produkcijskega procesa, obsojena na brezposelnost. Razvoj tvorjenju teh dveh skupin mladine je vedno bolj oster; plast mladine, ki je iz tega razvoja izvzeta, je vedno bolj redka. Izobrazba postaja privilegij premožnejše mladine, ki ima vedno manj interesa za probleme svojega ljudstva. Niti z delom preobremenjena niti brezposelna mladina ne more v polni meri vršiti nalog svoje mladosti. Onemogočen ji je zdrav fizičen razvoj. Duševni razvoj gre v dve smeri: na eni zmaguje brezbriznost do lastnih življenjskih vprašanj, primitivna težnja po udobju in brezdelju, malodušju, obup, hlapčevstvo; kriminaliteta med mladino narašča; na drugi narašča borbenost, požrtvovalnost, težnja po znanju, velika vera v bodočnost ljudskega kolektiva, podredivitev lastne osebe skupnosti, zavest kolektivne samopomoči. Take so posledice gospodarske in nacionalne krize v življenju slovenske mladine.

Mladinsko vprašanje ni samo slovensko vprašanje. To vprašanje se javlja po vsem kapitalističnem svetu. Mednarodna agrarna kriza, propadanje obrti, velika brezposelnost itd. ima v mednarodnem obsegu za posledico — prekomerno vpreganje mladine k delu. Vedno večja armada brezposelnih izhaja predvsem iz tstege družbenega sloja, ki se za produkcijski proces pripravljajo, to je iz mladine. Mladinsko vprašanje je eno izmed vprašanje propadajoče kapitalistične družbe. V Sloveniji je mladinsko vprašanje še posebej zaostreno zaradi zapostavljenosti Slovenije.

Med najtežje posledice položaja mladine spada pijančevanje, naraščanje mladinske kriminalitete, prostitucije in samomorov. Znani so primeri roparskih umorov, ki so jih storili mladi ljude v Mariboru. Pogoste so vesti o samomorih mladine. Značilno je, da so roparski umori in samomori najbolj pogosti v industrijskih krajih, v katerih je delavsko gibanje na nizki stopnji. (Maribor!) Nasprotno pa so v revirjih, kjer je gibanje delavstva krepkejše in kjer mlade sile vidijo pot kvišku, taki primeri bolj redki.

Izmed pozitivnih posledic položaja mladine naj omenim samo različna mladinska gibanja, ki si stavijo za cilj, rešiti to ali ono stran mladinskega vprašanja. Posebno pozornost zasluži mladinsko gibanje, ki hoče organizirati socialno samopomoč mladine, mirovni pokret in ideološko-politični in literarni pokreti mladine.

Slovenska demokracija vidi v mladinskem vprašanju v prvi vrsti socialno vprašanje, čigar celotna rešitev je vezana na rešitev slovenskega vprašanja. Njena dolžnost je, posvečati največjo pažnjo mladini, temu svojemu naravnemu zavezniku, v njegovi borbi za pravice mladosti. Mladina je tisti neizčrpen vir, iz katerega more slovenska demokracija črpati velik del svojih moči v borbi za velike ideale svobode in napredka.

I. B.

Kritika

Anton Ingolič. Lukarji. Roman. Založila Tiskovna založba v Mariboru.

Ingoličev roman budi v človeku, ki ima še količkaj skupnega s kmečkimi ljudmi, toliko žalosti, sočutja in kesanja, da ga pretrese. Mislim, da ni mlajšega izobraženca s kmetov, kateremu ne bi Lukarji glasno klicali, da je postal nihote in nevede tujec med svojimi ljudmi. Takrat, ko se je otepal s povojnimi mestnimi nadlogami, so se v resničnosti razblinili zadnji obrisi vaške idile, ki jo je branil v srečo kot dragoceno pravljico.

Ljudstvo pa mora živeti. Če mu ne pomagajo sinovi, ki si jih je rodilo in izšolalo za to, da bi mu bili vodniki in pomočniki, začne iskati rešitve v sebi. In prav Ingoličev roman je dokument, ki nam kaže naše kmečko ljudstvo, kako si samo išče pravice in kruha. Mogočna Sokova rodbina, ki je simbol vaškega občestva v vseh odtenkih notranjih in zunanjih vaških nasprotij, je nositeljica dejanja. Sokovi ljudje in druge kmečke osebe romana so pravi sinovi in prave hčere zgornjega in spodnjega Dravskega polja. Ta zemlja jim je tisočletna duhovna in telesna mati.

Toda kakšno je njeno materinstvo! Slepa je misel, da je glad po zemlji, telesno trpljenje in duhovno nesvobodo povzročila šele nova doba. Ne, življenje na tem kosu naše zemlje je že od nekdaj strašno. Ta veža pred vrati vzhoda in zahoda je pregosto naseljena z ljudmi, v katerih vre nagla kri mnogih narodov.

Toda če si ogledaš te ljudi natančneje, zlasti če prisluhneš utripom njihove duše, se začudiš njihovi življenjski moči. Marsikaj se je sicer zlomilo v njih. Telesni in duhovni stržen današnjega Poljanca se ti zdita načeta. Bolezni, pijanstvo, hudodelstvo so vsakdanji gosti. Vera ni več gibalno življenje. Pesem in